

Kit i crvene girice

Kad mi je moj drugar Kaza poslao poziv da se priključim onima koji se sećaju „Kita u Beogradu“ skoro da me je uhvatio očaj – nisam se setio ničega bitnog u vezi sa kitom, zbog kojega sam tada kao većina Beograđana dreždao u nepreglednom redu. Kažu da postoji kod nekih osoba gen što ih čini odbojnim prema masi, pa sam verovatno jedan od tih, jer se sa nelagodom najviše sećam te grдне količine ljudi, muškaraca, žena i dece što se tiskaju da bi što pre dospeli u dvorište gde je kit bio izložen.

Prolazilo se oko njega kao oko lafeta sa kovčegom nekog od heroja NOB - u to vreme prilično česta pojava. Koliko se sećam i kit je bio na nekom lafetu - predugačkoj prikolici. Delovala je skoro upečatljivije od njega samog. Zadojen Melvilovim Moby Dikom, verovatno sam podsvesno ovom našem kolosu nalazio pretežno mane. Bio je veliki bez sumnje, ali znatno manji nego što sam ja od jednog pravog kita očekivao. Bio je taman, skoro crn i mlohav. Ništa one mobidikovske beline i snage. Verovatno sam to naknadno izmislio, ali mi se čini da sam ga gurnuo prstom i da je prst skoro upao u tu meku masu koja je zaudarala više ne neku hemiju, valjda formalin, nego na trulu ribu, što bi bilo normalno. Za razliku od Kaze koji je tada imao samo tri godine ja sam već bio student, politički prilično odjapuren i zainteresovan drugim nekim stvarima. Da ipak nešto napišem povukla me je rečenica iz poziva u kojoj se kaže da je u pitanju sećanje „na sebe, kita i vreme“ u kojem smo živeli. Tako već može.

Bilo je to vreme vrhunca tršćanske krize koja je tinjala već dve godine. Valjda zbog onog gena nelagodnosti od mase, mnogo jasnije se sećam demonstracija iz tog vremena: daleko, daleko veće mase ljudi. Znam stajao sam na uglu kod Londona i gledao kolone što su se valjale niz Miloševu ulicu prema američkoj ambasadi. Lica bez vedrine, mrka, ljuta, čak iskežena. Uzvici: (odlučno) „Trst je naš“, (neotesano) „Pela džukela“, (mazohistički) „Život damo Trst ne damo“, i (spasonosni tračak vedrine) „Ako dođe do bombaša – i Silvana biće naša“. Silvana Mangano, bila je najveća seksi zvezda italijanskog neorelaizma. Život mi se složio tako da sada dotrajavam uglavnom na relaciji Trst – Beograd. Tito je u to vreme u Skoplju, pa na Rijeci, ili obratno, držao žestoke govore i gomilao trupe na granici sa Italijom kako bi sprečio da i zona „B“ pripadne Italiji. Kako sam čuo od Vojina Dimitrijevića, jedan je britanski diplomat tada rekao: „Italija je kao šnicla – što je više tučeš ona je sve veća“. Umela je uvek da započne rat na pogrešnoj, a završi na suprotnoj, pobedničkoj strani i da to lepo naplati. Malo je falilo da današnja zapadna granica Slovenije ostane na vijaduktu Ravbarkomanda kod Postojne, te da narednih tirdesetak kilometara do Sežane bude italijansko. Isto je sa Istrom i Zadrom, Brionima... Tada je odlučni Tito u svojoj beloј admiralskoј uniformi ličio na neuništivog Moby Dika, a jugosloveni na prilično kompaktno jato crvenih girica koje ga prate.

Eto opričao sam šta se sećam o kitu i o tom vremenu, a ostaje mi još da se prisetim samog sebe. Kad se kit pojavio ja sam već godinu dana bio jedan od onih koji su „se osuli“. Hoću reći spadao u prvi talas članstva Partije koja se osipa. A bio sam prilično zajapuren prethodno, zato sam na početku rekao da sam se odjapurio. Sa 16 godina bio sam u SKOJ-u, već naredne godine sam postao član Biroa te organizacije na opštini Vračar i svojeručno napisao molbu da me se primi u KPJ. Postao sam kandidat za člana partije. Tada se tako ulazilo u partiju: molba i provera. Dakle niko me nije terao, pretio,

vukao za uši, kako se sada uglavnom pravdaju kukavice. Sam sam „zaslužio“ da politički sazrim, ali ne prijemom u partiju, nego bežanjem iz nje. Postao sam mlada politička nada pa brzo napredovao početnim političkim stepenicama. Tako sam iznutra video šta znači partijski život, da to ni slučajno nije ono zbog čega sam pisao molbu i bez trunke heroizma sam pokupio dokumenta i zbrisao prilikom prelaska na fakultet ne „povezavši se“ ni slučajno. Nikada nisam prestao da verujem u ono zbog čega sam naivno pisao molbu verujući da je to ostvarivo. Ubeđenje nema veze sa članstvom – to sam iskusio. Od tada više nisam hteo da se učlanim nigde, pa ni u Udruženje sportskih ribolovaca, te sa večitim strahom da me ne uhvate bez članske knjižice idem i danas na pecanje - moj hobi. Dugo godina kasnije boravio sam u Finskoj, koja je po meni najuzornija zemlja demokratije, standarda, tolerancije i imao prilike da iz mnoštva razgovora sa politički kvalifikovanim osobama shvatim kako i njihove (dakle sve na svetu) političke partije funkcionišu po istom ključu manipulisanja.

Sećam se još da sam u vreme kita u Beogradu, sate koje bih inače gubio na političkim sastancima zamenio praćenjem tzv. zabavne muzike, kod nas i slušanjem dobre muzike preko RIAZ (Rundfunk in amerikanische Zone) Berlin stanice. Našom scenom vladao je Ivo Robić. Čist kičeraž, lažna emocionalnost, ali beskrajno popularan. Prvi pevač koji je stekao zlatnu ploču – milion primeraka. U Beogradu je njegov pandan bio Darko Kraljić, retko drag i dobroćudan čovek kome sreća nije bila naklonjena. Njegov i Robićev put do slave su potpuno oprečni. Darko je, kad se zaratilo, pobegao iz NDH u Srbiju-majku, da kao Srbin spase glavu. Dotle je Robić već uveliko postao popularan u NDH, pa su ga kao nacionalnu vrednost mobilisali u „Prosvjetničku bojnu Odgojnog odjela Ministarstva oružanih snaga NDH“ i tako spasli da ne ide na ratnu klanicu. Darko Kraljić je stigavši u Srbiju odmah strpan u specijalnu policiju kao ustaški špijun, jer otkud Srbin može da se zove Darko i još Kraljić a ne Kraljević. Pušten je posle bolnih saslušavanja, a da bi preživeo svirao je po barovima u koje su zalazili jedino nemački vojnici, jer ostali nisu mogli ni da uđu zbog policijskog časa. Stekavši lepom svirkom simpatije Nemaca osokolio se da pokuša sa sopstvenim kompozicijama. Napisao ih je nekoliko, počeo da biva popularan, ali kad je komponovao „Kad ja jašem kroz Šarplaninu“ u tipičnom američkom kantri maniru, opet je zaglavio u specijalnu policiju zbog proameričke propagande. Iz te policije se nije izlazilo bar bez dobijenih batina.

Došlo je oslobođenje, a sa njim i progon onih koji su „kulturno sarađivali sa okupatorom“. Neki partizan koji je voleo Darkove pesme, savetovao mu je da beži iz Beograda kako bi izbegao najžešći talas čistke i dao mu preporuku. Stigao je u Borski rudnik. Ivo Robić je već 1946. vraćen na Radio Zagreb dok je Darko Kraljić još kopao rudu u Boru. Tek početkom pedesetih Kraljić je stigao u Beograd i osvojio publiku. Muzičkom scenom je vladao orkestar Bojana Adamiča, po uzoru na Glen Milera, taj je slovenački pravnik sa srednjom muzičkom školom, kao Puškinov Petar Veliki „пропубил окно“ - probio prozor u muzički zapadni svet. U njegovom orkestru pevala je Irma Kacin, koja je kasnije, udavši se za čuvenog generala, postala Flis i filmski kritičar Radio Beograda. Kad god bih dolazio kod nje na razgovor, jer ja sam tada počinjao da pišem filmske kritike u Studentu - gledao sam po njenom dvorištu nema li tragova kita koji je tu, sećam se dobro, jednom bio izložen. Nije ih bilo, a nisam ni patio zbog toga. Ihtiozi tvrde da girice imaju ekstremno kratko pamćenje.

Milutin Mitrović, Trst - Beograd

